



Kohalikud omavalitsused
Eesti Linnade ja Valdade Liit

Meie: 14.12.2023 nr 13-1/1344

Lugupeetud Eesti Linnade ja Valdade Liidu juhatuse esimees, juhatuse liikmed, linnapead, vallavanemad!

Oleme pikka aega pidanud arutelusid linnade ja valdade rahastamise üle. Viimase nelja kuu jooksul oleme sellel teemal mitmeid kordi kohtunud ja erinevates vormides arutelusid pidanud. Tänan teid nende sisukate kohtumiste ja mõistva suhtumise eest. Peaaegu alati oleme jõudnud üheskoos järeldusele, et regionaalse ebavõrdsuse leevendamiseks tuleb teha muudatusi kohalike omavalitsuste rahastamise põhimõtetes.

Igas Eesti piirkonnas peaks olema kättesaadavad vajalikud teenused ning piisavalt jõudu ja ressursse erinevate arendustegevuste jaoks. Kahjuks praegune olukord pole selline ja palju piirkondi üle Eesti seisavad keeruliste väljakutsete ees. See on murettekitav, kuna mitmes valdkonnas on juba tehtud reforme ja sageli valusaid samme (nagu koolide, lasteaedade, sotsiaalvaldkonna, raamatukogude, rahvamajade jne tegevuste ümberkorraldamine). Kuigi alati on võimalik tegevusi ja kulutusi veelgi optimeerida, ei piisa olukorra parandamiseks ainult ümberkorraldustest ja kärpimistest.

Selle aasta kevadel muutsime kohalike omavalitsuste rahastamise süsteemi: suurendasime pensionitulult laekuvat tulumaksu osa ja vähendasime üksikisiku muudelt tuludelt laekuvat tulumaksu osa. Mõistan, et see muudatus oli tagasihoidlik. Samas rõhutasin kõigis oma avaldustes, et see on esimene samm regionaalse ebavõrdsuse vähendamiseks.

Oluline on mõista, et praegu saame teha muudatusi, mille mõju riigieelarvele on minimaalne. Surve riigieelarvele lähiaastatel ei vähene, kuna haridus-, sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnad vajavad senisest rohkem ressursse. Need valdkonnad on kahtlemata tähtsad ka linnadele ja valdadele. Seetõttu on oluline, et kohalike omavalitsuste rahastamine põhineks eelkõige kindlaksmääratud maksude laekumisel, mitte tasandusfondil. Maksulaekumisel põhinev rahastamine tagab omavalitsustele stabiilsed tulud, nende kasvu ning suurema finantsautonoomia.

Kõikidele piirkondadele sobiva rahastusmudeli väljatöötamine on keeruline ülesanne. Meie praegune lähenemine tugineb peamiselt elanike paiknemisel ja rändetrendidel Eestis. Ka väheneva ja vananeva elanikkonnaga omavalitsustel säilib kohustus pakkuda kvaliteetseid

teenuseid, samal ajal kui teenuste omahind on kõrgem ja maastaabiefekti on vahemaade tõttu raskem saavutada. Kui soovime tagada teenuste kättesaadavuse ja arendustegevuse võimalused kõigis Eesti piirkondades, peame veelgi suurendama pensionidelt laekuva tulumaksu osakaalu. Oma ettepanekus võrdsustame pensionidelt ja üksikisikute muudelt tuludelt laekuva tulumaksu kohalikele omavalitsustele. Lisaks soovime tulevikus rohkem väärtustada töökohtade olulisust linna või valla territooriumil. Soovime ka osaliselt kompenseerida omavalitsustele looduskaitsealuste maade arvelt vähem laekuva maamaksu osa ning suurendada toetust hajaasustuses kodu rajamiseks.

Seetõttu ootame teie tagasisidet hiljemalt 10. jaanuaril 2024. aastal järgmistele küsimustele:

1. Kas põhimõtteliselt peate õigeks ja otstarbekaks pensionidelt makstava tulumaksu osakaalu jätkuvat suurendamist kohalike omavalitsuste tulubaasis? Kas toetate omavalitsustele pensionituludelt ja üksikisiku muudelt tuludelt laekuva tulumaksumäärade ühtlustamist (2024.a vastavalt 2,5% ja 11,89%), ettepaneku kohaselt oleksid mõlemad 2027. aastast 10,05%.
2. Kas põhimõtteliselt peate õigeks ja otstarbekaks juriidilise isiku tulumaksust osa laekumist kohalike omavalitsuste tulubaasi? Ettepaneku kohaselt laekuks juriidilise isiku tulumaksust 5% omavalitsuse eelarvesse proportsionaalselt töökoha registris registreeritud töökohtade arvule töökoha asukoha järgi, selle võrra vähendatakse tulumaksu laekumist üksikisiku muudelt tuludelt.
3. Riigieelarve strateegias on seatud eesmärgiks omavalitsuste koondeelarve puudujäägi vähendamine 30 milj euro võrra aastaks 2027. Millised oleksid teie ettepanekul võimalikud meetmed selle eesmärgi täitmiseks? Kas põhimõtteliselt peate õigeks ja otstarbekaks väiksema põhitegevuse tulemiga kohalikele omavalitsustele lubatud laenumäära vähendamist alla hetkel seaduses aastaks 2028 seatud piiri 60% põhitegevuse tuludest?

Manusena on kirjale kaasa pandud ülevaade Eesti erinevate piirkondade näitajatest ning analüüs ettepanekuga kaasnevate mõjude kohta. Üldiselt võib öelda, et muudatused mõjutavad eelkõige vähem tulukaid ja tagamaalisi omavalitsusi, eriti neid Eesti piirkondi, kus riigil on vaja senisest tugevamalt sekkuda. Absoluutarvudes on suurimaks võitjaks Ida-Viru maakond, protsentuaalselt näiteks Rõuge vald, Setomaa vald, Mulgi vald, Lääneranna vald, Räpina vald, Väike-Maarja vald, Viru-Nigula vald, Järva vald ja Mustvee vald.

Täiendavad muudatused maamaksu ja kohalike maksude (sotsiaalse taristu tasu, ummikumaks, turismimaks, hariduse investeeringukomponendi loomine) osas on koostamisel. Nende osas saadame materjali teile esimesel võimalusel. Maamaksu muudatused ja kohalike maksude kehtestamise võimalus loob täiendavaid võimekusi eelkõige kiiresti kasvava rahvastikuga piirkondadele, nagu Tallinn ja selle lähiümbrus ning Tartu ja selle lähiümbrus.

Loodan, et meie hea koostöö jätkub ka edaspidi. Igal linnal ja vallal on omad väljakutsed, mida ei saa kuidagi eirata. Samas näitavad analüüsid Eesti kahaneva ja vananeva rahvastikuga piirkondadele niivõrd karmi prognoosi, et peame lahenduste otsimist alustama just nendest valdadest ja linnadest. Meil kõigil on ühine vastutus anda kindlust ja usku kõigile Eesti piirkondadele. Tahame, et kõik omavalitsused tunnetaksid, et tööealiste elanike väljarännet ja elanikkonna vananemist saab pidurdada, kui inimestele luua paremad elutingimused ja täiendavad võimalused uute töökohtade tekkeks, sarnaselt Tallinnas ja Tartus kogetule.

Täna Eesti Linnade ja Valdade Liidu (ELVL) juhatuse esimeest ja tegevmeeskonda nende arutelude korraldamise eest. Mõistan hästi, kui keeruline on esindada erinevates oludes olevaid linnu ja valdasid ning kujundada ühtset seisukohta. Sellest tulenevalt palun kõigilt

omavalitsustelt eraldi tagasisidet, sest ei soovi panna ELVL-i niivõrd keerulisse olukorda. Mõnes valdkonnas, näiteks õpetajate palgaläbirääkimistes, peavad omavalitsused andma eraldi tagasisidet ja on mõeldamatu panna kogu vastutus ainult ELVL-i õlgadele.

Vastame hea meelega Teie küsimustele.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Madis Kallas
Regionaalminister

Lisa: KOV tulubaasi muudatuste mõjude hinnang 2023